

Ekonómie veřejného sektoru

Michal Šoltés

PF UK 2020/20121

January 24, 2021

Michal Šoltés

HOPV0154

Ekonómie veřejného sektoru

1. Ekonómie blahobytu
2. Reálne veřejného sektoru
3. Daňová soustava
4. Organizace veřejného sektoru
5. Politická ekonomie

Michal Šoltés

HOPV0154

O čem bude Ekonómie veřejného sektoru?

- Role veřejného sektoru v ekonomice
 - Proč potřebujeme (chceme) stát a veřejný sektor?
 - Jak velký je veřejný sektor?
 - Jaké máme daně a jak ovlivňují ekonomické chování?
- Ekonomické problémy veřejného sektoru
 - Proč nejde veřejný sektor spravovat stejně jako soukromý sektor?

Michal Šoltés

HOPV0154

Organizace kurzu

- Hodnocení
 - písemná zkouška na konci semestru (60 bodů)
 - zadání na doma (20 bodů)
 - kvízy na konci hodiny (20 bodů)
- Konzultační hodiny
 -

Michal Šoltés

HOPV0154

Materiály

- Stiglitz, J.E. (2015) Economics of the Public Sector, 4. Edition
- Mirrless et al: Tax by Design: The Mirrlees Review (Institute for Fiscal Studies 2010)
- Materiály z přednášek
- Přednášky public economics (public finance) z jiných škol
 - Raj Chetty (Harvard University)
 - Stefanie Stantcheva (Harvard University)
 - Emanuel Saez (UC Berkeley)
 - Janský, Palanský, Schneider a další (IES FSV CUNI)
- Seznam dodatečné literatury k jednotlivým tématům

Michal Šoltés

HOPV0154

Návod na absolvování kurzu

- Ptejte se a diskutujte
- A hlavně se ptejte *proč?*
 - To jsou ty nejtěžší otázky.
- Plusové body za aktivitu za nahlášení chyb ve slidech
- Zkoušku ani úkol na doma nikde neopíšete, protože ještě ani neexistuje

Michal Šoltés

HOPV0154

Cíl kurzu

- Naučit se něco (co nejvíc) o veřejném sektoru
- Bavit se (alespoň trochu), jinak je to ztráta času
- Po každé (druhé) přednášce si říct: "wow to je zajímavé, takhle jsem o světě nepřemýšlel(a)"
- Základní metodologické koncepty ekonomie
- Číst akademické články

Michal Šoltés

HOPV0154

Ekonómie blahobytu

Michal Šoltés

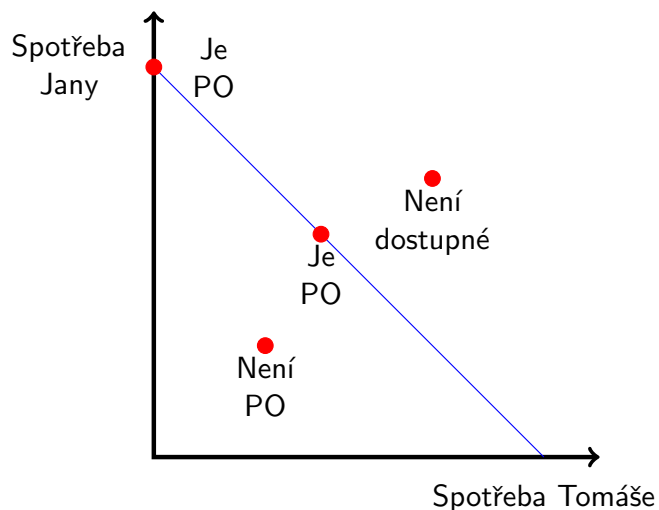
HOPV0154

Ekonomie blahobyt

- O čem budemem mluvit
 - Když necháme společnost jen tak (na volném trhu), jaké míry blahobytu dosáhne?
 - Lze dosáhnout lepší situace než volným trhem?
- O čem mluvit nebudeme
 - Co to znamená a jak to měřit
- Vystačíme si s vlastnostmi
 - I když neřekneme, co je a jak měříme blahobyt, známe (předpokládáme) jeho vlastnosti
 - e.g. nové a pojízdné auto je lepší než staré a rozbité auto, milý soused je lepší než zapáchající skládka, oblíbené ovoce je lepší než žádné atd.

Příklad Pareto optimální alokace

Pareto optimální alokace

Klíčová znalost (Pareto optimální alokace)

Alokaci (zboží, služeb) budeme nazývat pareto optimální, pokud není možné zlepšit postavení jednoho subjektu, aniž by došlo k zhoršení postavení jiného subjektu.

- Neříká nic o tom, co je zlepšení nebo zhoršení z pohledu jednotlivce.
- Pareto optimální alokace mluví o něčem statickém.

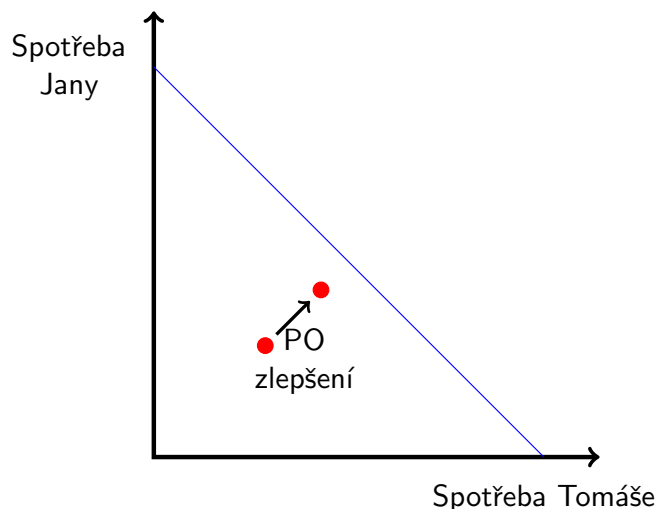

Změny v alokaci

- Pokud se bavíme o změně alokace (tj. o něčem dynamickém), pak
 - změnu alokace, která vede ke (slabému) zlepšení pro každý ze subjektů, nazýváme Pareto zlepšením.
 - Pareto optimální alokaci již nelze zlepšit v PO významu.
 - změnu alokace, která vede k tomu, že vítězové získávají více než poražení ztrácí nazýváme Kaldor-Hick zlepšení.

Příklad Pareto optimální změny

Michal Šoltés

HOPV0154

Příklad FWT

- Rozdám vám náhodně několik druhů ovoce.
- Pravděpodobně někdo dostane ovoce, které není jeho nejoblíbenější a zároveň jeho kamarád má jeho oblíbené ovoce a naopak.
- Po několika minutách vašeho *tržního chování* nebude existovat jiná alokace, která by pro každého z vás byla lepší (lepší alespoň pro jednoho z vás a stejná pro ostatní).
- To, co by *social planner* dělal celou hodinu, zvládnete vy sami za pár minut.
 - Social planner nemá lokální informace (e.g. vaše preference, alergie atd.)
 - A co teprve u komplikovaných problémů (výrobní proces, existence ceny, dynamika problému, nekonečné množství produktů a tržních subjektů atd.)

Michal Šoltés

HOPV0154

První teorém ekonomického blahobytu

Klíčová znalost (První teorém ekonomického blahobytu (FWT))

Ve světě (i) bez externalit; ale zato s (ii) s dokonalými informacemi a (iii) dokonalou konkurencí vede trh k pareto optimální alokaci.

- Netriviální výsledek.
- V dokonalém světě se lidi sami dostanou do situace, že už si nikdo nemůže polepšit, aniž by si nikdo jiný nepohoršil.

Michal Šoltés

HOPV0154

Problémy FWT (motivace pro veřejný sektor?)

- Pokud není některý z předpokladů splněn, tak nám nikdo a nic nezaručí, že trh povede k Pareto optimální alokaci.
- Teorém nám říká, kdy trh selhává (může selhat) a nevede k Pareto optimální alokaci.
- Další málo diskutované problémy:
 - Chybí dynamika problému (mezigenerační dopad)
 - Předpokládáme racionalitu lidí (víme, ale že lidé dělají systematické chyby)
 - FWT neříká nic o nerovnosti ve společnosti

Michal Šoltés

HOPV0154

Příklad FWT pokračování - problém alergie

- Po *tržním chování* se vrátíte do lavic a zjistíte, že soused má kiwi, na které máte alergii (negativní externalita).
- I po skončení *tržního chování*, může existovat zlepšení: vy jste ochoten darovat sousedovi svoje ovoce, jen aby se on vzdal kiwi.
 - vlastnická práva, Coaseho teorém

Michal Šoltés

HOPV0154

Externality

Klíčová znalost (Externality)

Externality se objevují, pokud váš užitek (blahobyt) nebo výrobní možnosti jsou přímo ovlivněny (pozitivně nebo negativně) chováním jiných lidí či firem.

Michal Šoltés

HOPV0154

Příklad FWT pokračování - problém chybějícího nože

- Po *tržním chování* se vrátíte do lavic a zjistíte, že ke spotřebě ovoce by se hodil nůž.
- Pro každého z vás by pořídit si nůž stálo vzdát se ovoce a mít nůž bez ovoce nedává smysl.
- Pokud by se ale každý vzdal malého kousku svého ovoce, pořídili byste si nůž, který by všem zlepšil zážitek ze spotřeby.
- Zvládnete se zkoordinovat? Kdo bude chtít být černý pasažér?
- e.g. dálnice, vzdělání

Michal Šoltés

HOPV0154

Externality

- Za externality zpravidla nepovažujeme tržní důsledky.
 - růst rovnovážných cen díky vysoké poptávce
- Na externality lze koukat na důsledek neexistence některých trhů (například kvůli nedostatečnému definování vlastnických práv)
 - povolenky na poslech hlasité hudby
- Zvláštním (a často opomíjeným) případem externalit je mezigenerační dopad (externality na budoucí generace)
 - Kolik by nám (=lidem z roku 2021) byli ochotni zaplatit lidi z roku 2200 abychom snížili znečištění životního prostředí?
 - Dobrá ilustrace neexistence trhu (i kvůli nedostatečnému vymezení vlastnických práv)

Michal Šoltés

HOPV0154

Negativní externality - znečištění

- Typický příklad negativních externalit je znečištění životního prostředí průmyslovou činností.
- Náklady, které dopadají na celou společnost (horší životní prostředí) nejsou dostatečně zahrnuté v rozhodování.
 - Kolik se bude prodávat pneumatik, pokud výrobce (a tedy ani cena) nereflektuje náklady na životní prostředí?
 - Kolik se bude prodávat pneumatik, pokud výrobce (a tedy i cena) **musí** reflektovat náklady na životní prostředí?

Michal Šoltés

HOPV0154

Implikace externalit

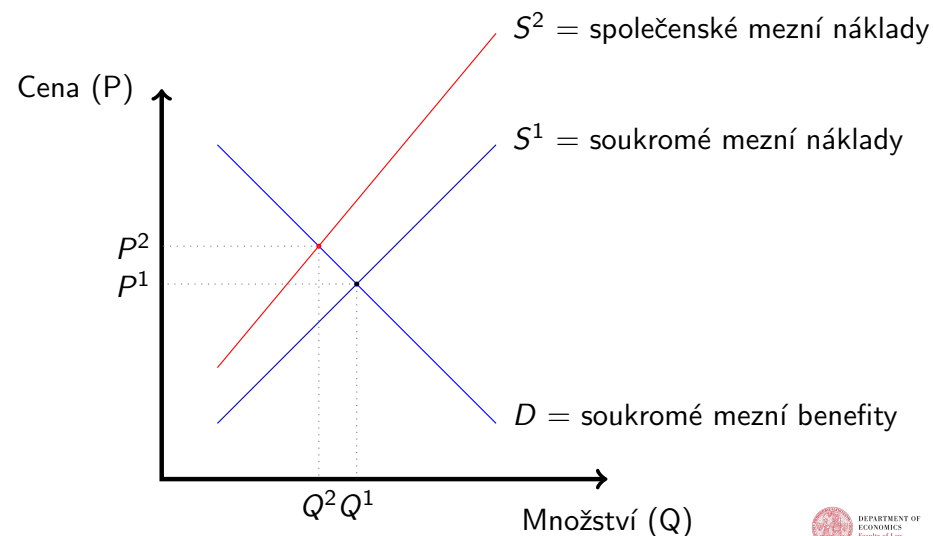
Klíčová znalost (Tržní produkce činností s externalitou)

V porovnání se společensky optimální situací vedou tržní mechanismy k nadprodukci (nedostatečné produkci) činností spojených s negativní (pozitivní) externalitou.

Michal Šoltés

HOPV0154

Michal Šoltés

HOPV0154

Jak docílit společensky optimální úrovně?

- Zákaz negativních externalit není (většinou) vhodné řešení
 - Občas méně extrémní regulace množství (e.g. výlov ryb)
- Internalizace externalit
 - Změnit soukromé rozhodování tak, aby odpovídalo tomu veřejnému.
 - Zdanění tzv. Pigouvou daní
 - motivace pro spotřební daň na tabák, alkohol, ropu atd.
- Veřejně poskytované statky
 - Policie

Michal Šoltés

HOPV0154

Nedokonalé informace

- Mají všichni aktéři na trhu (všechny) stejné informace, nebo je naopak častější nějaká forma asymetrie informací?
 - IT, finanční produkty, znalost práva, kvalita potravin, trh realit ...
- Velmi známý příklad asymetrie informací je nepříznivý výběr
 - Asymetrie informací může vést k tomu, že některé trhy nebudou vůbec existovat
 - Zdravotní pojištění, trh s ojetými auty
- Informace je stále velmi aktuální téma v ekonomickém výzkumu
 - Jaké informace sbíráme a jak?
 - Jsmo kognitivně omezeni, nelze mít všechny potřebné informace

Michal Šoltés

HOPV0154

Zdravotní pojištění II

- Pokud by pojišťovna měla dokonalé informace, tak každý dostane jinou cenu odpovídající maximální ceně a pojišťovna vydělá 700 Kč jako odměnu, že nese riziko.
- V opačném případě pojišťovna navrhne jedinou cenu p .

$$3p \geq (\pi_1 + \pi_2 + \pi_3)10000 \quad (1)$$

$$p \geq 2500 \quad (2)$$

- Pokud je cena pojištění 2 500 Kč, tak Adam si takové pojištění nepořídí.

Michal Šoltés

HOPV0154

Zdravotní pojištění I

- Adam, Tomáš a Jana jedou na lyže, kde hrozí, že si zlomí nohu a budou muset hradit operaci za 10 000 Kč.
- Předpokládáme, že všichni jsou rizikově averzní

	Pravděpodobnost úrazu (π)	Očekávaná platba	Maximální cena
Adam	10%	1 000	1 100
Tomáš	40%	4 000	4 400
Jana	25%	2 500	2 750

Michal Šoltés

HOPV0154

Zdravotní pojištění III

- Bez Adama se už pojišťovně nevyplatí nabízet pojištění za 2 500 Kč, protože:

$$2 * 2500 \leq (\pi_2 + \pi_3)10000 \quad (3)$$

$$5000 \leq 6500 \quad (4)$$

- Nová cenu musí tedy být $p = 3\,250$ Kč
- S takovou cenou se však pojištění nevyplatí ani Janě.

Michal Šoltés

HOPV0154

Zdravotní pojištění IV

- Bez Adama i Jany se pojišťovně nevyplatí nabízet pojištění ani za 3 250 Kč, protože

$$3250 \leq 0.4 * 10000 \quad (5)$$

$$3250 \leq 4000 \quad (6)$$

- Nová cena musí být alespoň 4 000 Kč
- Pokud nebude chtít pojišťovna nést riziko za 400 Kč, tak se na ceně nedohodou a nikdo pojištěný nebude.

Michal Šoltés

HOPV0154

Nedokonalá konkurence

- Předpoklad prvního teorému ekonomického blahobytu je, že společnost vyrábí efektivně
 - Monopol umí vyrábět levněji, než vyrábí (není efektivní)
- Řešení: Antimonopolní úřad

Michal Šoltés

HOPV0154

Řešení nedokonalých informací

- Regulátor s (doufejme) lepšími informacemi
 - Česká obchodní inspekce
 - ČNB (regulátor finančního trhu)
- Povinné zdravotní pojištění

Michal Šoltés

HOPV0154

Systematické individuální chyby

- S rozvojem behaviorální ekonomie je zřejmé, že lidé dělají při rozhodování systematické chyby
 - Časová nekonsistence
 - Chybný sběr informací
 - Vyhýbání se důležitých informací
 - ...
- Nový a rychle rostoucí obor ekonomie - Behavioral Public Economics

Michal Šoltés

HOPV0154

Časová nekonistence

- Pokud byste si měli vybrat, zda chcete 1000 Kč dnes, nebo 1050 Kč za týden. Co si vyberete?
- Pokud byste si měli vybrat, zda chcete 1000 Kč za rok, nebo 1050 Kč za rok a týden. Co si vyberete?
- Mnoho lidí (většina) si vybere 1000 Kč v prvním, ale 1050 Kč v druhém příkladě.
- Spotřebitelé jsou ochotni být trpěliví v budoucnu, nikoli však dnes.
- Řešení stejného problému, posunutého v čase se mění.

Michal Šoltés

HOPV0154

Internality

- Ekonomové občas mluví o internalitách
- Současné *já* nebere dostatečně v potaz budoucí *já*
- Podle některých, internality jsou větší motivace pro spotřební daně než externality
 - Gruber a Koszegi (2004, JPubE)

Michal Šoltés

HOPV0154

- Zítra už se budu chovat, tak jak mám, ale dnes ještě ne
- Zítřejší problém je z dnešního pohledu jiný než ten stejný problém dnes
 - zdravější životní styl vs. jít cvičit, zdravěji jíst, přestat kouřit
 - spořit na důchod vs. omezit se dnes ve spotřebě
- Časová nekonzistence ovlivňuje rozhodování mezi dlouhodobými výhodami a krátkodobými náklady
- Možná pomoc je *commitment device*, který zvýší dnešní náklady
 - sázka s kamarádem; permanenka do posilovny
 - spotřební daň na slazené nápoje či tabák
- nebo zvýší výhody benefitů
 - státní podpora důchodového pojištění

Michal Šoltés

HOPV0154

Optimal Expectations and Limited Medical Testing: Evidence from Huntington Disease

- Oster, Shoulson, and Dorsey (AER, 2013)
- Dobrý příklad toho, že lidé nepracují s informacemi jak základní ekonomie předpokládá
- Huntingtonova choroba je vzácné dědičné onemocnění mozku, které se projevuje ve věku 40 let a výrazně zkracuje (kvalitní) délku dožití
- Pokud jeden z rodičů má HD, pak děti mají přesně 50 % šanci, že ji mají taky
- Testování na HD je ekonomicky levné

Michal Šoltés

HOPV0154

Why do we care?

- Lidé nechtějí vědět a nepřipouštějí si, že by mohli mít HD
 - Lidé, kteří mají vážné příznaky (> 99 %), vnímají šanci mít HD pouze na 52 %
 - 11 % z nich reportuje, že není možné, že by měli HD
- Potvrzení mění chování lidí
 - e.g. dřívější odchod do důchodu
- Ti, kteří jsou nejistí, se chovají jako ti, co ví, že nejsou HD

- Co to znamená pro testování přenositelný nemocí?
- Co to znamená pro chování lidí?
- Dělají lidé chyby v důsledku toho, že se systematicky vyhýbají informacím?
 - e.g. pokud lidem klesá finanční portfolio (negativní info), nebudu reagovat, protože to nechtějí vědět.
 - Ostrich effect

Michal Šoltés

HOPV0154

Paternalistická kritika

- Pokud připustíme normativní perspektivu, pak
 - Externality: stát má **jedinci** říkat, co má dělat, protože ví, co je pro **společnost** lepší.
 - Internality: stát má **jedinci** říkat, co má dělat, protože ví, co je pro **jedince** lepší.
- Externality zpravidla nevyvolávají problém.
 - Konsistentní s pohledem jiných vědních oborů (politické uspořádání společnosti atd.)
 - Občas záleží na společenském uspořádání, kultuře (např. veřejný přístup ke vzdělání)
- Internality mnohem citlivější téma.
 - Na místě mimořádná opatrnost.
 - Existují lepší policy intervence? (zjednodušit daňový systém)

Michal Šoltés

HOPV0154

Michal Šoltés

HOPV0154

Behavioral Economics and Public Policy: A Pragmatic Perspective

- Chetty (AER PP, 2015)
- *Behavioral biases (such as inattention or myopia) often generate differences between welfare from a policymaker's perspective, which depends on an agent's experienced utility (his actual well-being), and the agent's decision utility (the objective the agent maximizes when making choice).*
- I když je pro investora výhodné sledovat jeho portfolio a jednat (agent's experienced utility), protože se vyhýbá negativním informacím, tak se rozhodne portfolio nesledovat (agent's decision utility).
- Podobná úvaha klade mimořádné nároky na znalost uživatelské funkce lidí.

Michal Šoltés

HOPV0154

- Poznatky z behaviorální ekonomie o tom, že lidé dělají systematické chyby lze využít v designu veřejných politik i s menšími nároky na znalost užitkových funkcí.
- Lepší predikce skutečných dopadů veřejných politik
 - Ne všichni budou plně reagovat na změnu daní. (e.g., Feldman et al., AER, 2016)
- Lepší design veřejných politik, aby vedly ke změně chování.
 - Automatické zařazení, defaultní možnost, zvyky atd.
 - Dárci orgánu - každý automaticky je dárcem orgánu a může se odhlásit, nebo nikdo není automaticky, ale může se stát.
- To, že lidé dělají systematické chyby je (zatím) spíš informace, o tom *jak* organizovat veřejnou politiku, než *proč*.

Michal Šoltés

HOPV0154

Proč nemůže vláda (social planner) rozhodovat o všem?

- Fundamentálně jde o problém o asymetrii informací a agregaci preferencí
 - Social planner nezná všechno
 - Jen rozhodnout, komu rozdat jaké ovoce by byl problém
 - Nezládnuté pandemii (zavírání obchodů atd.) je učebnicový příklad
 - Svět je jednoduše moc komplikovaný
- Vládní zásady mají distorzní efekty na incentivy
- Tržní mechanismy fungují obecně velmi dobře jako zdroj informací (ceny) a incentiv

Michal Šoltés

HOPV0154

Nerovnosti ve společnosti

- Častá otázka (nejen) politiků, zda efektivní alokace ospravedlňuje narůstající nerovnosti ve společnosti.
- Zásahy státu s tendencí k přerozdělování alokace vedou k narušení Pareto efektivní alokace.
- Za posledních několik desetiletí vidíme, že příjmy a hlavně majetek TOP 0.01 % roste úplně *neuvěřitelně*, zatímco mediánový zaměstnanec si za 30 let nepolepšil (z USA).
- Neměli by z růstu společnosti posledních X let těžit všichni?
 - Relevantní otázka v US
 - Méně relevantní v Číně či v Indii
- V dalších přednáškách se dostaneme k empirical evidence.

Michal Šoltés

HOPV0154

Reálné veřejného sektoru

Michal Šoltés

HOPV0154

Reálie (nejen) veřejného sektoru

- Většina kurzu je o abstraktních konceptech spíše ne o reáliích
- Ale pokud chceme mluvit o struktuře veřejného sektoru a způsobu financování, je znalost reálii užitečná.
 - Jaké jsou příjmy a výdaje veřejných rozpočtů?
 - Jaká je distribuce příjmů a majetku?

Michal Šoltés

HOPV0154

STRUKTURA PŘÍJMŮ STÁTNÍHO ROZPOČTU V MLD. KČ

Michal Šoltés

HOPV0154

Struktura příjmů veřejných (státních) rozpočtů v ČR

- Především daně a zdravotní a sociální pojištění. (90 %)
 - Pojistné odvody (40 %)
 - Daň z přidané hodnoty (20 %)
 - Spotřební daň (10 %)
 - Daň z příjmu fyzických osob (10 %)
- Ostatní zdroje příjmů tvoří v České republice přibližně 10%
 - e.g. příjmy z EU, dividendy ČEZu

Michal Šoltés

HOPV0154

Mezinárodní srovnání příjmů veřejných rozpočtů

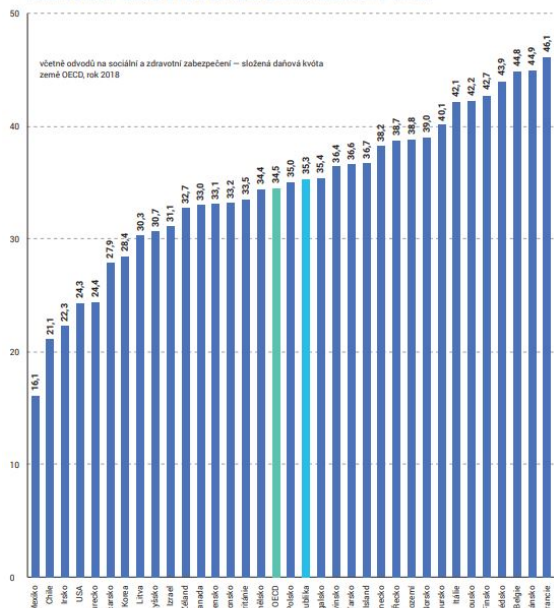
- Daňové příjmy a příjmy z pojistných odvodů odpovídají v ČR přibližně 35 % HDP.
- Česká republika je průměru OECD zemí.
- Evropské země vybírají na daních systematicky více, než vybírají ostatní země.

Michal Šoltés

HOPV0154

KOLIK STÁTŮ OECD VYBRALY CELKEM NA DANÍCH V % HDP

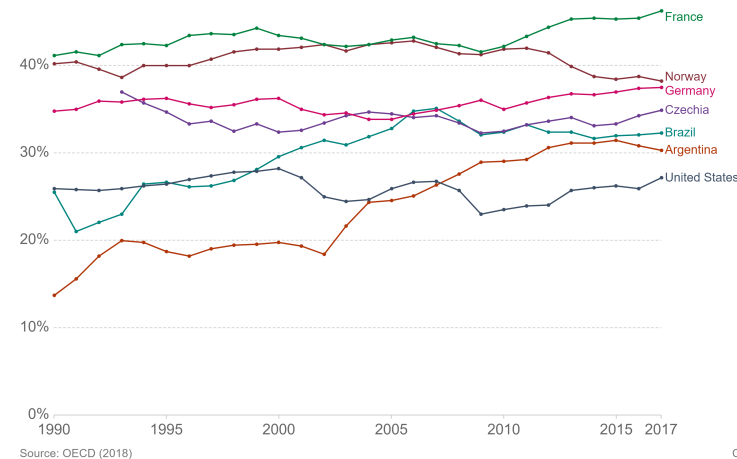
Mezinárodní srovnání výdajů veřejných rozpočtů

- Evropské země mají vyšší výdaje než ostatních zemích (kolem 40 % HPD).
- Podíl výdajů na HDP je v České republice na standardní evropské úrovni.
- V některých zemích (US, UK) výrazné ale dočasné navýšení výdajů v době válek.

Tax revenue as share of GDP, 1990 to 2017

The level of total tax revenues as a percentage of GDP. Total tax include sub-national revenues, and compulsory social security contributions paid to the general government.

Our World
in Data

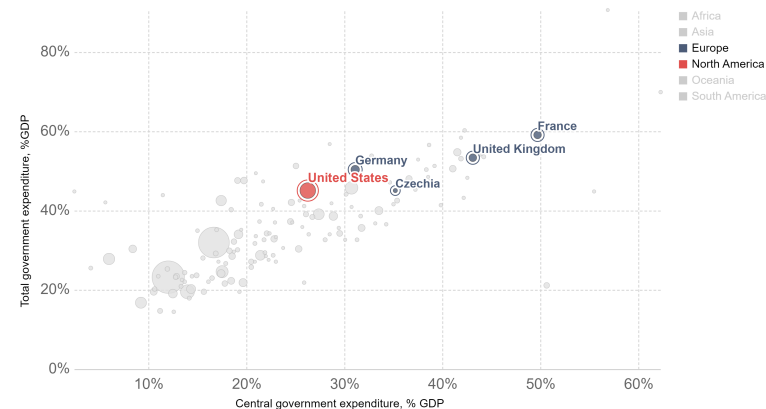

CC BY

Two measures of government expenditure as a share of GDP, 2010

This chart shows the relationship between central government expenditure as a share of GDP (WDI data using IMF estimates) and total government expenditure, also as share of GDP (Mauro et al 2015 using IMF estimates).

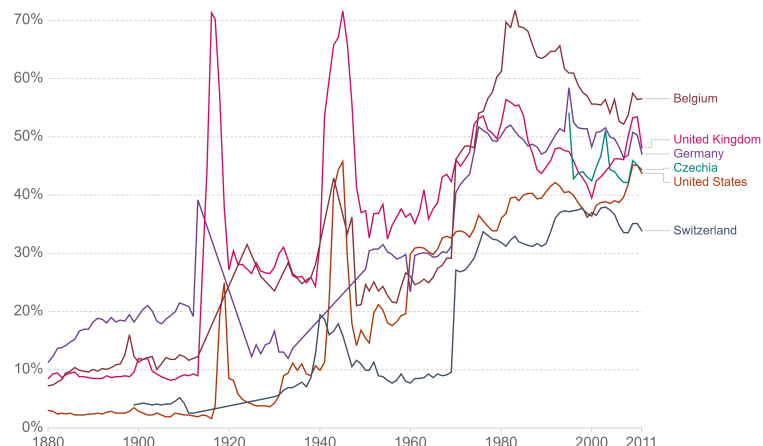
Our World
in Data

Source: World Bank, IMF Fiscal Affairs Departmental Data, based on Mauro et al. (2015), Population (Gapminder, HYDE(2016) & UN (2019)), Our World in Data
OurWorldInData.org/public-spending/ • CC BY

Government spending, 1880 to 2011

Total government spending, including interest government expenditures, as share of national GDP

Our World
in Data

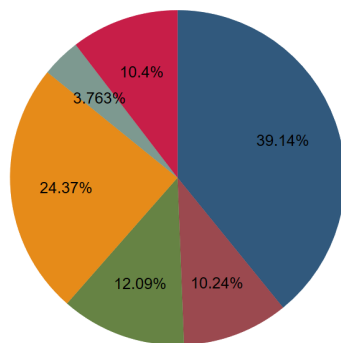
OurWorldInData.org/government-spending • CC BY

Michal Šoltés

HOPV0154

Struktura výdajů státního rozpočtu v roce 2015

Zdroj: Zakonyprolidi.cz

Michal Šoltés

HOPV0154

Struktura výdajů veřejných rozpočtů v ČR

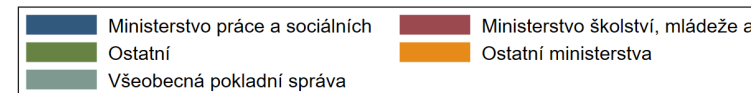
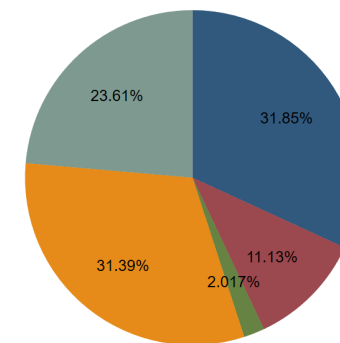
- Z hlediska rezortního jde největší část výdajů na MPSV a následně na MŠMT
 - V čase roste podíl pro MPSV (především kvůli důchodovému systému)
- Obsahově je nejnákladnější důchodový systém (cca 30 % veřejných rozpočtů)
- Mandatorní výdaje tvoří více jak 50 %; přes 20 % quazi-mandatorní; a přes 20 % nemandatorní výdaje
 - MV: důchodové pojištění, nemocenské pojištění, sociální dávky atd.
 - QMV: platy státních zaměstnanců
 - NMV: infrastruktura

Michal Šoltés

HOPV0154

Struktura výdajů státního rozpočtu v roce 1995

Zdroj: Zakonyprolidi.cz

Michal Šoltés

HOPV0154

VÝVOJ A PODÍL CELKOVÝCH, MANDATORNÍCH A NEMANDATORNÍCH
VÝDAJŮ V LETECH 2011–2020 V MLD. Kč

Distribuce příjmů a majetku

- Nerovnost v příjmech a majetku je důležité ekonomické a společenské téma
 - Nějaká míra nerovností je určitě chtělá (poskytuje motivaci atd.)
 - Extrémní míra nerovností může být nebezpečná
 - pro demokratické uspořádání společnosti
 - Extrémní míra nerovnosti je neefektivní
 - pokud se projeví jak nerovnost v přístupu ke vzdělání, životních šancí
- Důležité pro nastavení daňového systému
- Často nedostatečná kvalita dat

Veřejný rozpočet - shrnutí

- Veřejný sektor pracuje se značným rozpočtem (cca 40 % HDP)
 - Zdrojem téměř 90 % veřejných rozpočtů jsou daně a odvody na pojistném
- Velikost rozpočtových příjmů a výdajů v ČR odpovídá standardní evropské zemi
- Významná část výdajů veřejných rozpočtů je (téměř) neměnitelná
 - Již dnes jde přibližně třetina výdajů na důchody

Wealth and Inheritance in the Long Run

- Piketty a Zucman (2015, Handbook)
- Majetková nerovnost v rámci jedné země historicky (19. století) velmi vysoko.
 - Data z Francie, Velké Británie, Německo, Švédska
- V první polovině 20. století významný pokles (války, politické převraty, hyper-inflace).
- Poslední dekády opět nárůst majetkové nerovnosti v rámci země.

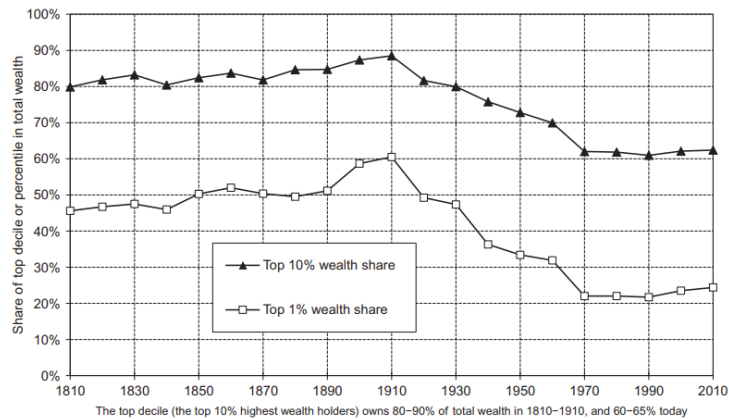

Figure 15.11 Wealth inequality in France, 1810–2010.

Michal Šoltés

HOPV0154

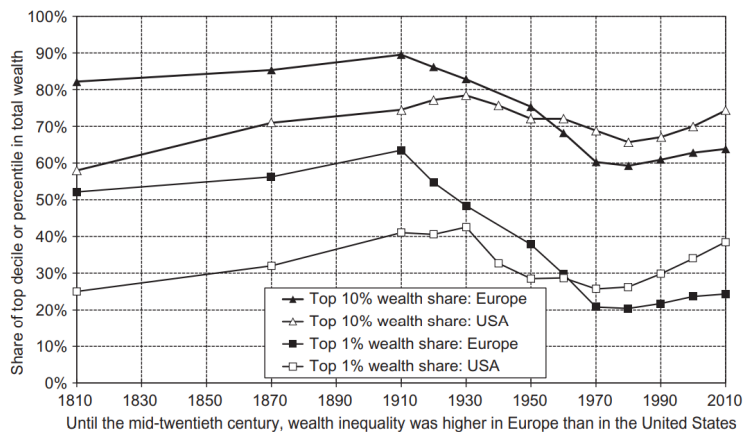

Figure 15.16 Wealth inequality: Europe and the United States, 1810–2010.

Michal Šoltés

HOPV0154

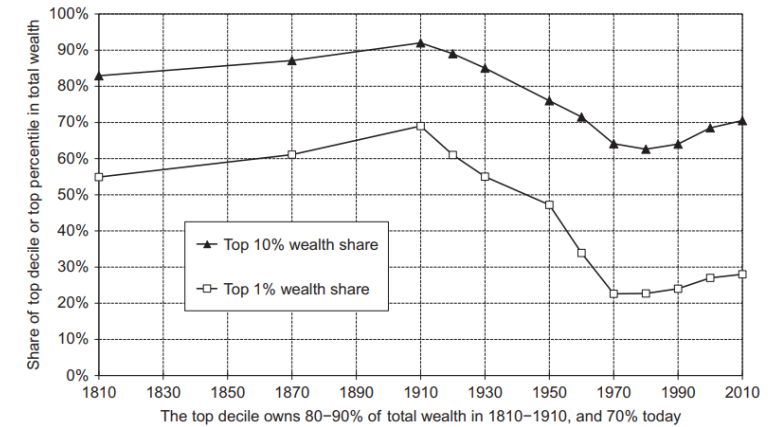

Figure 15.13 Wealth inequality in the United Kingdom, 1810–2010.

Michal Šoltés

HOPV0154

The Rise of Income and Wealth Inequality in America: Evidence from Distributional Macroeconomic Accounts

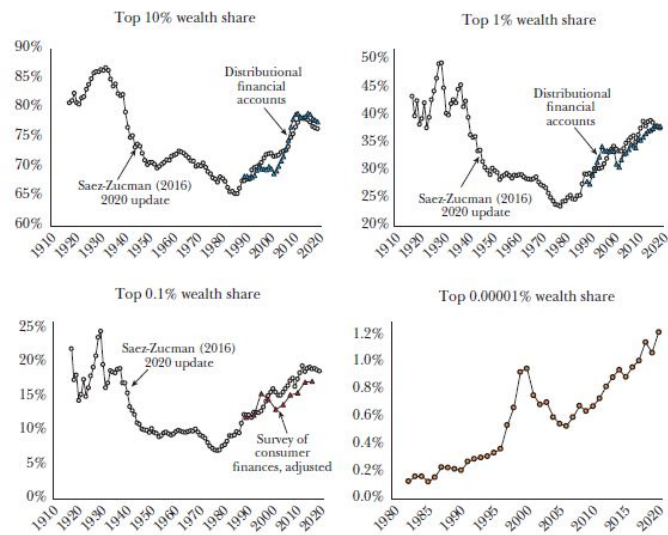
- Saez and Zucman (JEP, 2020)
- World Inequality Database

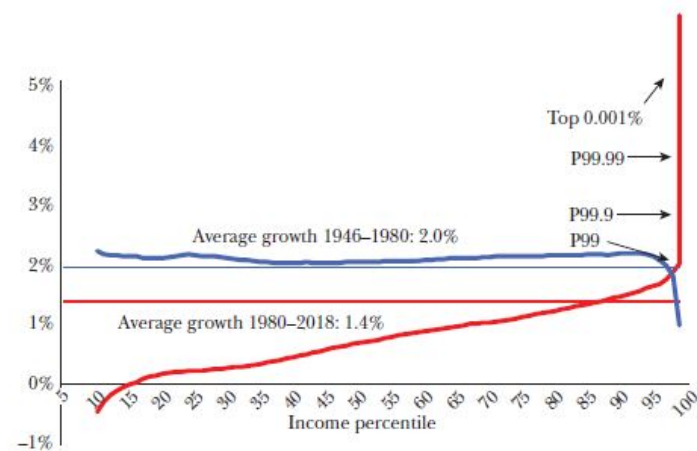
Michal Šoltés

HOPV0154

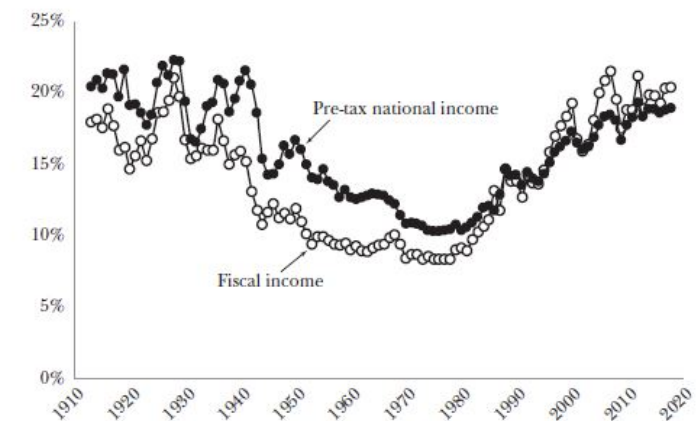
Top Wealth Shares in the United States: Comparing Estimates

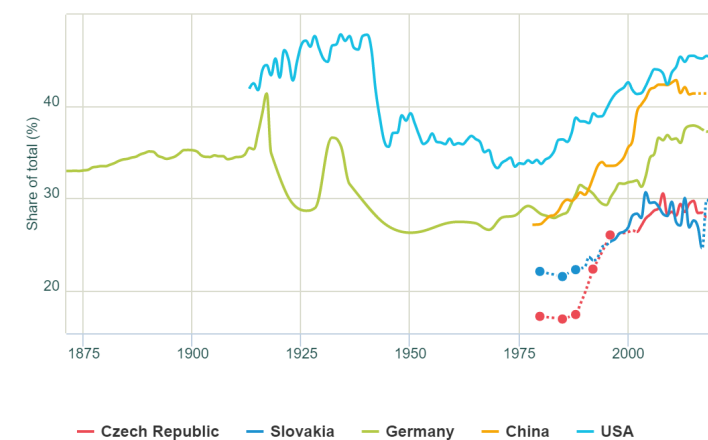
Average Annual Income Growth Rates

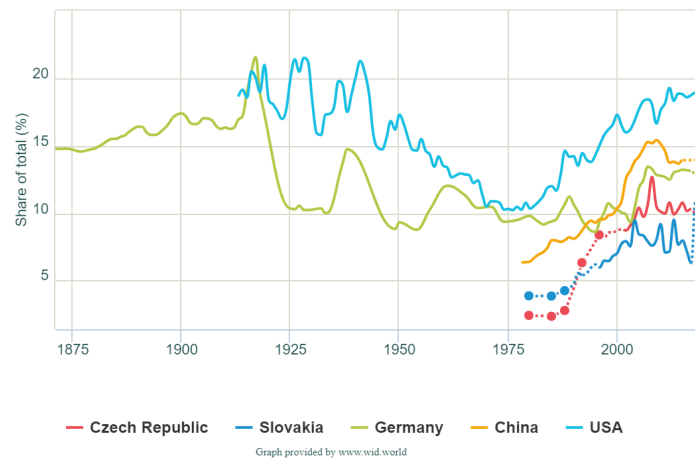
Share of Income Earned by the Top 1 Percent

Top 10% national income share

Top 1% national income share

Capital in the Twenty-First Century

- Thomas Piketty
- Kniha (nejen) o historickém vývoji příjmů a bohatství v Evropě a v USA
- Prezentace Pikettyho
- Mnoho reakcí
 - Bill Gates blog
 - The Economist

Shrnutí

- TODO

Daňová soustava

Struktura daní

- Přímé daně
 - Důchodové daně
 - Daň z příjmu fyzických osob
 - Daň z příjmu právnických osob
 - Majetkové daně
 - Daň z nemovitých věcí
 - Silniční daň
- Nepřímé daně
 - Daň z přidané hodnoty
 - Spotřební daň

Michal Šoltés

HOPV0154

Parciální rovnováha na trhu

- Předpokládáme pouze jeden trh – trh pouze s tabákem (tzn. neexistuje trh pro nic jiného)
- Vybrané daně jsou vyhozené oknem a nijak neovlivňují konkrétní trh
- Spotřebitel má fixní rozpočet

Michal Šoltés

HOPV0154

Ekonomický dopad daní

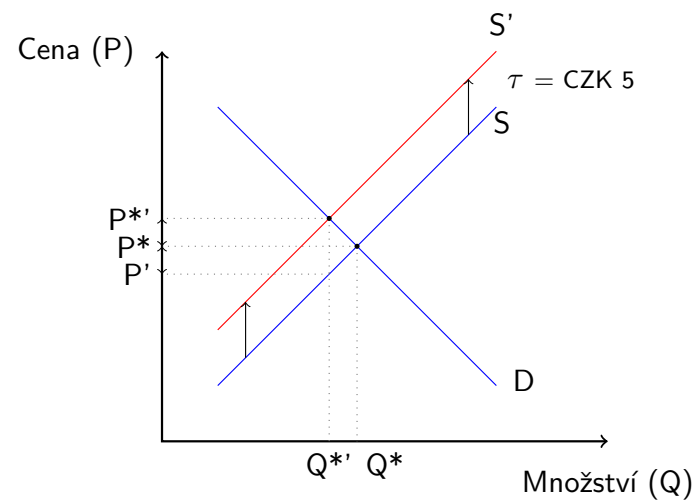
- Představte si, že zvýšíme daň o 5 Kč na 1 kg tabáku.
- Kdo daň zaplatí? Co se stane s cenou tabáku? Na koho dopadne zvýšení daně?

Michal Šoltés

HOPV0154

Parciální rovnováha graficky

Michal Šoltés

HOPV0154

Frame Title

- Pokud by daň byla uvalena na spotřebitele (místo na výrobce) tak v tomto modelu bude stejně (stejně prodané množství, cena o 5 CZK jině)
 - V realitě prpbém s nepozorností zýkazníků atd., může být výsledek jiný
- Na zapalčení daně se tedy podílí obě strany. Jak moc?
- Na koho byla uvalena daň (spotřebitel nebo prodejce) tak nemá vliv na to, kdo nese *následky* uvalení daně.

Michal Šoltés

HOPV0154

Frame Title

Michal Šoltés

HOPV0154

- Kolik *platí* spotřebitel a kolik *platí* prodejce?
- Odpověď je záleží na elasticitě.
- Extrémní příklad: fyzická (či technologická) závislost spotřebitele: ochoten koupit za jakoukoliv cenu. (vertikální poptávka)
- Extrémní příklad: dva substituty

Michal Šoltés

HOPV0154

Co určuje elasticity spotřebitele a prodávajícího?

Michal Šoltés

HOPV0154

Všeobecná rovnováha na trhu

- Zavedením daně na tabák může potenciálně změnit všechny ceny v ekonomice
 - substituty: sportovní vybavení
 - komplementy: tabáku: papírky, alkohol atd.
 - mzdy lidí pracujících v tabákovém průmyslu a průmyslech, které zpracovávají substituty a komplementy tabáku
 - zboží, které kupují lidé v tabákovém průmyslu atd.
- Absurdní příklad: EU zavedla nekonečně vysokou daň na auta, jak to dopadne na domácnosti v ČR a na Slovensku?

Michal Šoltés

HOPV0154

Struktura

- danové slevy
- taxben
- zaporne danove sazby
- univerzalni zakladni prijem

Michal Šoltés

HOPV0154

Příklad z reálného světa

-

Michal Šoltés

HOPV0154

Model: Daň z příjmu

- Nechť τ je částka zaplacená z daně z příjmu, pak

$$\tau = \tau_0(X) + \tau_1\omega(w), \quad (7)$$

- kde $\tau_0(X)$ je paušální položka, pokud je záporná tak jde slevu na dani
 - může záviset na charakteristikách poplatníka (počet dětí, manželka)
- $\omega(w)$ je základ daně, který záleží na hrubé mzdě
- předpokládáme, že τ může být i negativní

Michal Šoltés

HOPV0154

Rozhodování o nabídce práce

Michal Šoltés

HOPV0154

Negativní daň

Michal Šoltés

HOPV0154

TAXBEN

•

Michal Šoltés

HOPV0154

Základní nepodmíněný příjem

- Univerzální základní příjem (UBI)
- Každý bezpodmínečně (proto nepodmíněný) dostane od státu každý měsíc určitou sumu finančních prostředků.
- Nemám na mysli relativně širokou časově omezenou podporu v době COVIDu-19
 - navržena ve Španělsku, v Británii, v USA
 - během COVIDu-19 se pro nepodmíněný příjem vyslovil i papež

Michal Šoltés

HOPV0154

Universal basic income

This article is about a system of unconditional income. For other uses, see [Universal basic income \(disambiguation\)](#).

Universal basic income (UBI), also called **unconditional basic income**, **basic income**, **citizen's income**, **citizen's basic income**, **basic income guarantee**, **basic living stipend**, **guaranteed annual income**, **universal income security program** or **universal demogrant**, is a

Michal Šoltés

HOPV0154

Teoretické výhody

- Sociální jistota
 - Větší odvaha začít podnikat
 - Počkat si na lepší zaměstnání

Michal Šoltés

HOPV0154

- Thomas Paine reasoned in an essay published in 1797 that—in exchange for a social consensus in favour of private property rights—governments ought to pay everyone £15 per year.

Michal Šoltés

HOPV0154

Teoretické nevýhody

- Kdy by to platil?
 - Třetina výdajů států jde nyní na výplatu více než 2,5 milionu lidí
 - tj. při zavedení UBI (alespoň na úrovni důchodu) je 120 % výdajů státu
- Demotivace pracovat
- Nárůst společenského napětí
 - Jak naložit s migrací?
- Sociálně nejslabší (např. důchodci) by si paradoxně pravděpodobně ještě pohoršili
 - Nominálně pravděpodobně méně než nyní
 - Pravděpodobný nárůst cenové hladiny

Michal Šoltés

HOPV0154

O čem ani teoreticky nemáme moc představu

- Mnoho efektů neznáme (teorie všeobecné rovnováhy)
- Změna nerovností
 - růst cen nájmu nemotivostí?

Michal Šoltés

HOPV0154

For all the enthusiasm about IBU experiments, they remain problematic. It is hard to fully evaluate their effect because they are not universal (in the sense of received by everyone). Most take the form of occasional cash payments to poorer Americans. Nor are they generous enough to live on, which is what true UBI believers advocate. Finally, because they tend to be funded by philanthropy, the experiments do not factor in the substantial tax rises that would be needed to pay for them.

Zdroj: The economist

Michal Šoltés

HOPV0154

Co o UBI umíme říct?

- Probíhá nebo proběhlo několik experimentů
- Problém je kvalita experimentů
 - Často nenáhodný vzorek populace
 - UBI financované exogeně
 - Z malého vzorku nelze studovat efekty všeobecné rovnováhy (ceny nemovitostí, inflace atd.)
 - Poskytnutá částka není dostatečně štedrá

Michal Šoltés

HOPV0154

Experiment ve Finsku

- 2000 náhodně vybraných nezaměstnaných Finů ve věku mezi 25 a 58 let dostávalo 560 eur měsíčně po dobu 2 let (2017 a 2018)
- Poskytnutá podpora neměla vliv na postavení na trhu práce
- Poskytnutá podpora měla několik *soft* efektů
 - větší spokojenost s životem
 - méně psychických problémů
 - vnímaný nárůst kognitivních schopností
- <https://youtu.be/aYjVQ8BYLDk>

Michal Šoltés

HOPV0154

Experiment v Keni

Michal Šoltés

HOPV0154

Universal Basic Income in the Developing World

- Abhijit Banerjee,¹ Paul Niehaus,² and Tavneet Suri³

Michal Šoltés

HOPV0154

Experiment ?

Michal Šoltés

HOPV0154

Shrnutí

- Jedno z mála témat, kdy je lepší na to raději nic nečíst (alespoň ne v českých médiích)

Michal Šoltés

HOPV0154

Majetkové daně

- Málo v ČR

Michal Šoltés

HOPV0154

Do Americans want to tax wealth? Evidence from online surveys

- Fisman et al. (2020, JPubE)

Michal Šoltés

HOPV0154

Společenská podpora majetkových daní

Michal Šoltés

HOPV0154

Model daňových úniků

- Lidi zpravidla neplatí daně rádi a snaží se placení daní vyhnout.
- Kontrola placení daní je nákladná pro veřejné rozpočty.

Michal Šoltés

HOPV0154

Model daňových úniků

Daňové ráje

- <https://missingprofits.world/>

Michal Šoltés

HOPV0154

Jak vynutit dodržování placení daní?

- připomenutí (experimenty)
- Scarecrows

Michal Šoltés

HOPV0154

Michal Šoltés

HOPV0154

Organizace veřejného sektoru

Michal Šoltés

HOPV0154

Organizace veřejného sektoru

- Kvalita a efektivita veřejného sektoru je naprosto **zásadní** pro kvalitu života
 - Tvorba pravidel chování
 - Poskytování veřejných statků
 - e.g., vzdělání, výzkum, justice, zdravotnictví, doprava, kvalita tvorba zákonů, regulace, naočkování společnosti, obrana ...

Michal Šoltés

HOPV0154

Co nás bude zajímat?

- Kdo a jak ve veřejném sektoru pracuje?
- Jak veřejný sektor funguje?
 - Na konkrétním příkladu veřejných zakázek

Michal Šoltés

HOPV0154

Motivace

Based on the observation that performance monitoring in government is weak, contracts between principals and agents are incomplete, and incentives generally low-powered, Wilson (1989) concluded that “[W]hat is surprising is that bureaucrats work at all. . .” (p. 156).

Michal Šoltés

HOPV0154

Terenní experimenty

- Mnoho článků, které budeme probírat jsou založené na terenních experimentech
- Řada výhod
 - vysoká interní validita
 - budoucnost ekonomie
 - chceme rozšiřovat povědomí o možnostech experimentů v ČR, abychom je časem mohli začít dělat ve velkém
- Řada nevýhod
 - kvůli nákladům, zpravidla v rozvíjejících se ekonomikách
 - nejasná externí validita

Michal Šoltés

HOPV0154

Rozdíly mezi soukromým a veřejným sektorem I

- Veřejná sféra operuje v delším (nekonečném) horizontu
 - Důvěryhodnější sliby (připojištění, bonusy, povýšení atd.)
- Jiné možnosti smluv a odměn
 - CEO lze motivovat podílem na zisku
 - Ve veřejné sféře hrozí (politicky motivované) odměny v podobě povýšení či *trafik*
 - Regulace vede k rigidnějšímu prostředí (Zákon o státní službě)

Michal Šoltés

HOPV0154

Zaměstnanci ve veřejném sektoru

- Vzhledem k rozdílům mezi soukromou a veřejnou sférou, musíme o zaměstnancích ve veřejné sféře přemýšlet jinak.
 - Kdo jsou zaměstnanci ve veřejném sektoru?
 - Profesní kariéry v soukromé a veřejné sféře se liší
 - Pravděpodobně motivuje jiné lidi pro vstup do odvětví
 - Jak je motivovat a následně monitorovat?
 - Větší problém principal-agent (větší asymetrie informací)

Michal Šoltés

HOPV0154

Rozdíly mezi soukromým a veřejným sektorem II

- Problém s výkonnostními bonusy
 - Problém najít správnou metriku pro hodnocení
 - U policie počet udělených pokud, u soudce počet či rychlost rozhodnutých případů asi nejsou dobré nápady.
- Self-regulace
 - Soudci, policie atd. má vlastní interní oddělení (kárný senát na Nejvyšším správním soudu)
 - Může omezovat nestranost

Michal Šoltés

HOPV0154

Státní úředníci: Kolik jich vlastně je, kde a za jaké platy pracují?

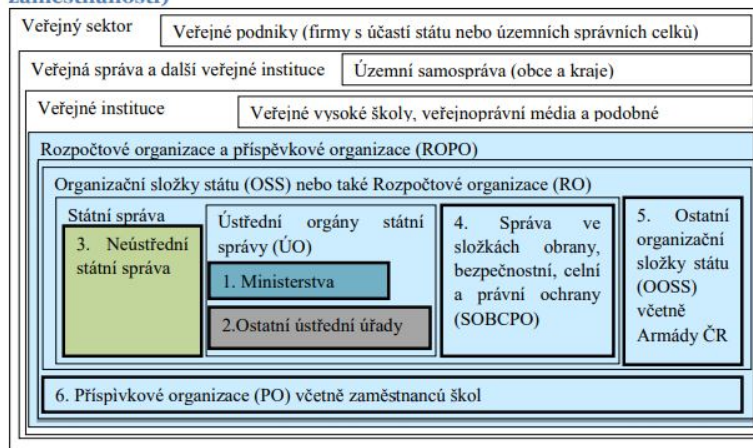
- Petr Bouchal a Petr Janský (2014, IDEA studie)
- Ve studii z roku 2014
 - Český veřejný sektor zaměstnává zhruba 935 tisíc osob, tedy téměř pětinu pracovní síly země.
 - Státní rozpočet pak reguluje a hradí platy zhruba 420 tisíc z nich.
 - Počty zaměstnanců přepočítané na plné úvazky.
- Počet zaměstnanců veřejného sektoru mírně roste, V roce 2019 1,008 mil. zaměstnanců podle Eurostatu,

Michal Šoltés

HOPV0154

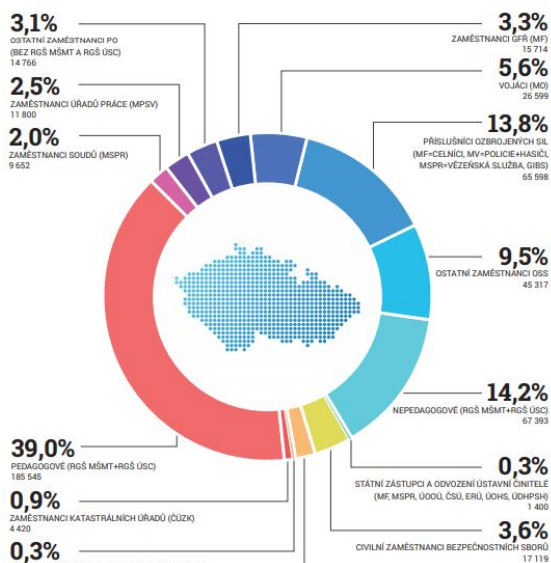
Obrázek 1. Veřejný sektor a státní správa (z pohledu regulace zaměstnanosti)

Michal Šoltés

HOPV0154

STRUKTURA ZAMĚSTNANCŮ V ROCE 2020
(organizačních složek státu a příspěvkových organizací)

Michal Šoltés

HOPV0154

Zaměstnanci ve veřejném sektoru v ČR

- Ve veřejném sektoru pracuje přibližně 1 mil zaměstnanců; méně 20 % (průměr EU cca 23 %)
- Méně flexibilnější prostředí (žádný vliv hospodářského cyklu na počet zaměstnanců)
- Přibližně 70 % jsou ženy
- Vyšší příjmy než v soukromém sektoru
- Lepší vzdělání (chybí mi data za ČR)

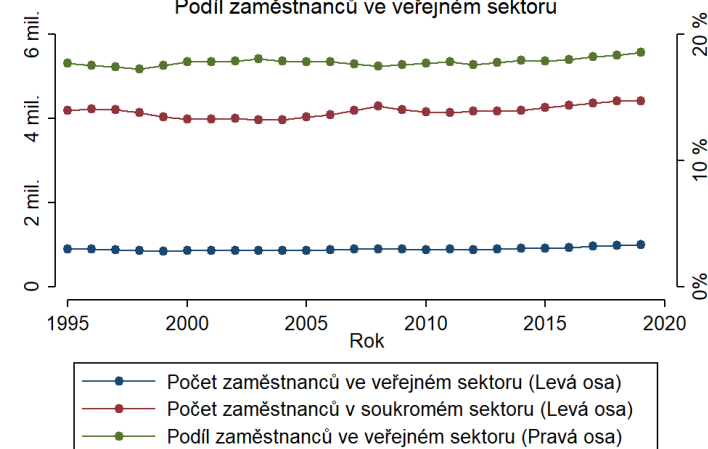

Michal Šoltés

HOPV0154

Zaměstnanost v ČR

Podíl zaměstnanců ve veřejném sektoru

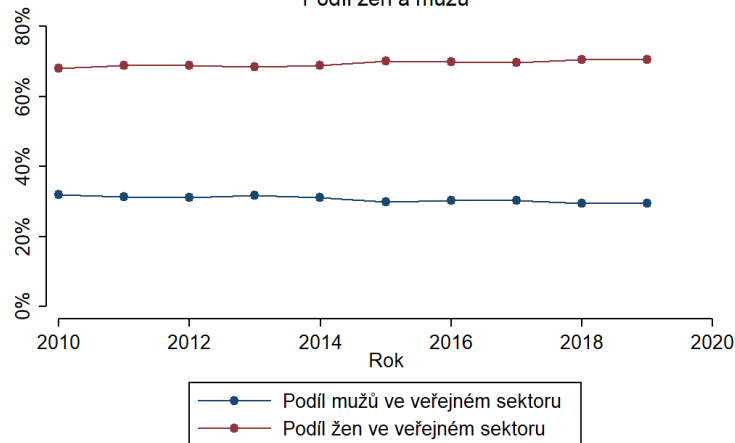
Zdroj: Eurostat

Michal Šoltés

HOPV0154

Zaměstnanost ve veřejném sektoru v ČR
Podíl žen a mužů

Zdroj: Eurostat

Michal Šoltés

HOPV0154

The Personnel Economics of the State

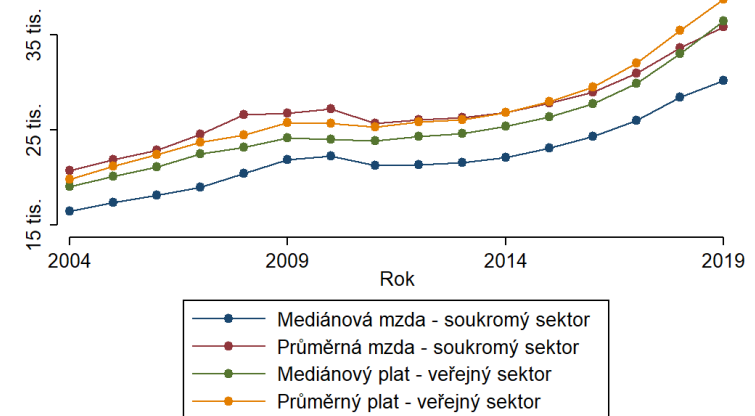
- Finan, Olken, and Pande (2017)
- Vyšší zastoupení žen ve veřejném sektoru (roste s HDP zemí)
- Vyšší příjem z veřejného sektoru (klesá s HDP zemí)
 - Po kontrole struktury zaměstnanců (vzdělání, zkušenosti, bydliště atd) rozdíl klesne, ale veřejný sektor stále platí víc.
- Vyšší šance na zdravotní a důchodový *benefit* ve veřejném sektoru.

Michal Šoltés

HOPV0154

Zaměstnanost v ČR
Vývoj mezd a platů

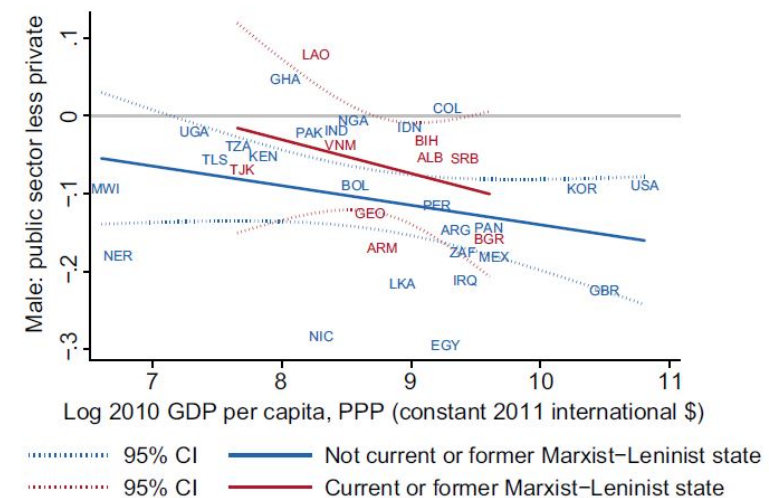

Zdroj: ISPV

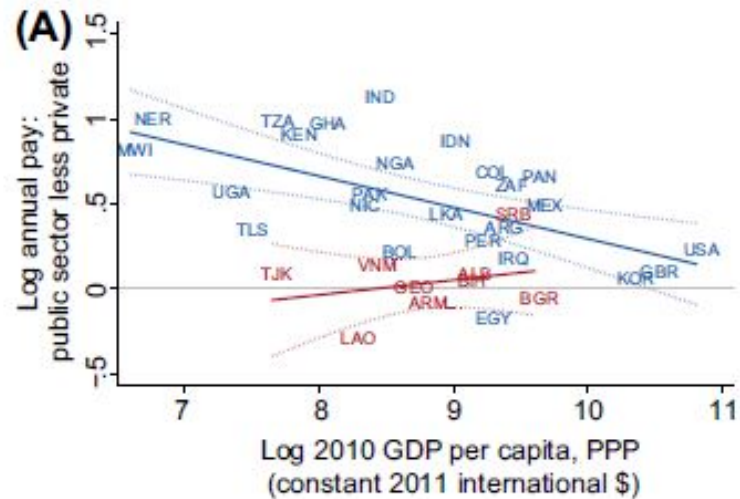
Michal Šoltés

HOPV0154

Michal Šoltés

HOPV0154

Dishonesty and Selection into Public Service: Evidence from India

- Hanna and Wang (2017 AEJ:EP)
- Q: Přitahuje veřejná sféra zaměstnance, kteří jsou víc *náchylní* ke korupci / nečestnému chování?
- Laboratorní experiment s cca 700 studentů v Indii

Výběr zaměstnanců do veřejného sektoru

- Liší se kandidáti na pozice ve veřejném a v soukromém sektoru?
 - Jsou kandidáti do veřejného sektoru náchylnější ke korupci a nečestnému chování?
 - Jsou kandidáti do veřejného sektoru motivovaní penězi, nebo jsou je jejich pohnutky více pro-sociální?
- Jak vybrat pracovní kandidáty do veřejného sektoru?
 - Stačí se soustředit na kvalitu uchazeče, nebo si můžeme polepšit pokud bychom vybírali i na základě dalších charakteristik kandidátů?
 - Povede vyšší finanční motivace k "vytlačení" lidí s více pro-sociálním chováním?
- Vzhledem k tomu, že ve veřejném sektoru máme větší problém s monitoringem atd., jde o důležité otázky.

Data

- 1 Experiment s kostkou
 - Anonymní reportování hozených hodnot ze 42 hodů kostkou
 - Finanční odměna podle hozené hodnoty
 - Následně sledujeme rozdělení reportovaných hodnot
 - Predikuje experiment s kostkou skutečné korupční chování?
 - validace na vzorku zdravotních sestřiček, které byly součástí jiného výzkumu o podvádění v docházce
- 2 Měření pro-sociálního chování (Hra na diktátora)
- 3 Dotazník o preferencích o budoucí zaměstnání

Hra na diktátora

- Jedna ze základních ekonomických her
- Hrají ji dva hráči; hráč A a hráč B
- Hráč A dostane rozpočet a má se rozhodnout, kolik z rozpočtu alokuje hráči B a hra následně končí
- Hra (alokovaná částka) slouží ke změření *other-regarding preferences* hráče A
- Čím víc pošle, tím víc mu záleží na hráči B (a na ostatních) a mluvíme o pro-sociálním chování
- Lze měnit hráče B (bratr, spolužák, náhodný člověk, vězen, člen jiného kmene atd.)

Michal Šoltés

HOPV0154

Výsledky

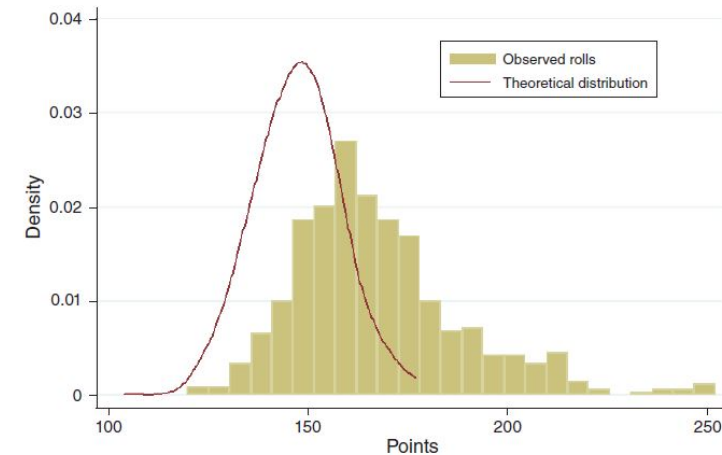
- Ti, kteří (pravděpodobně) více podváděli, mají větší zájem pracovat ve veřejném sektoru.
 - Studenti s reportovanou hodnotou vyšší než mediánová, měli o 6,2 procent větší zájem pracovat pro vládu.
 - Žádný rozdíl v kvalitě.
- Studenti s méně pro-sociálním chováním mají větší zájem pracovat ve veřejném sektoru.
- Žádný vztah se schopnostmi, tedy výběr podle schopností ani nezvyšuje ani nesnižuje problém s neupřímností.
- **Negativní selekce na základě nečestného chování do veřejného sektoru**

Michal Šoltés

HOPV0154

Panel A. Student sample

Michal Šoltés

HOPV0154

Sustaining Honesty in Public Service: The Role of Selection

- Barfort, Harmon, Hjorth, and Olsen (2017, AEJ:EP)
- Q1: Přitahuje veřejná sféra zaměstnance, kteří jsou víc *náchylní* ke korupci / nečestnému chování?
- Q2: Jak pozorovaný výběr souvisí s osobnostními znaky a úrovní mzdy ve veřejném sektoru?
- Dotazníkový experiment se studenty na Univerzitě v Kodani
- Dánsko patří mezi nejlépe hodnocené země z pohledu korupce na světě, oproti Indii

Michal Šoltés

HOPV0154

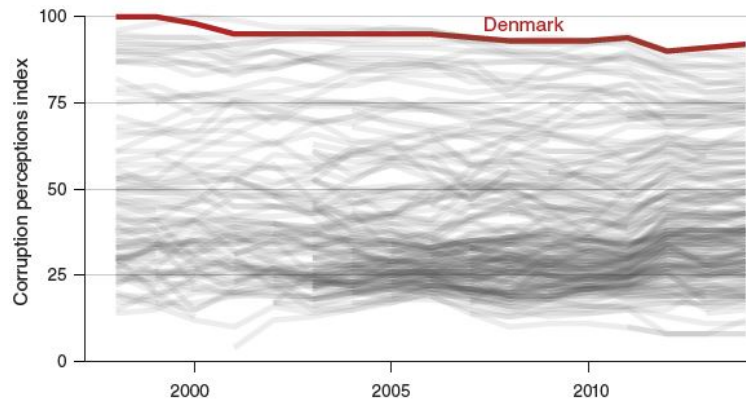

FIGURE 1. CORRUPTION ACROSS COUNTRIES 1996–2014

Michal Šoltés

HOPV0154

Výsledky

- 14–17 procent studentů téměř nepodváděla; 17–23 procent podvádělo téměř vždy.
- Studenti, kteří preferují veřejnou sféru podvádějí o 10 procent méně.
- Pro-sociální chování (větší dar ve hře na diktátora) je dobrý prediktor pro zájem o veřejnou sféru i menší tendence podvádět.
- Studenti, kteří považují mzdu za obzvláště důležitou část zaměstnání, více podvádí a méně preferují veřejnou sféru.
- **Pozitivní selekce na základě nečestného chování do veřejného sektoru.**

Michal Šoltés

HOPV0154

Experiment a Data

- Experiment s odhadováním hodnoty na kostce
 - Studenti mohou získat peníze, pokud správně odhadnou hozené číslo na kostce
 - Před tím než reportují svůj odhad však vidí hozenou hodnotu.
 - Protože nikdo jiný hodnotu kostky nevidí, mohou lhát.
 - Srovnáním statistického a realizovaného rozdělení autoři vytvořili index *propensity for dishonesty*.
- Měření pro-sociálního chování (Hra na diktátora)

Michal Šoltés

HOPV0154

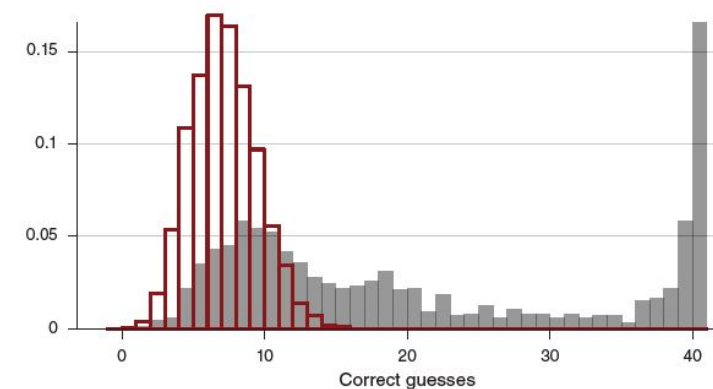

FIGURE 2. DISTRIBUTION OF CORRECT GUESSES AND PREDICTED DISTRIBUTION UNDER FULL HONESTY

Michal Šoltés

HOPV0154

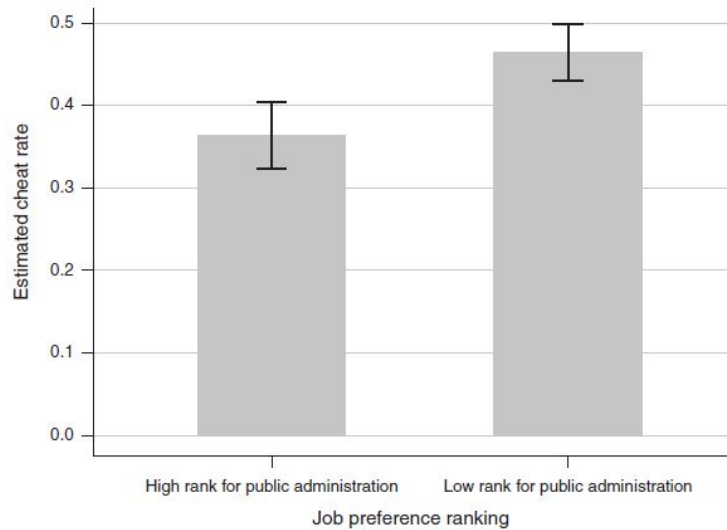

FIGURE 3. MEAN ESTIMATED CHEAT RATES BY RANKING OF PUBLIC ADMINISTRATION

Michal Šoltés

HOPV0154

Motivation and mission in the public sector: evidence from the World Values Survey

- Cowley a Smith (2014, Theory and Decision)
- Q: Pracují zaměstnanci s vnitřní motivací (intrinsic motivation) (jako protiklad finanční motivace) ve veřejném, nebo soukromém sektoru?
- Korelační studie
- Data z World Value Survey (WVS) o více než 30 tis. zaměstnancích z 51 zemích

Michal Šoltés

HOPV0154

Výsledky II

- V Dánsku jsou příjmy ve veřejném sektoru nižší než v soukromém,
- To by mohlo vysvětlit pozitivní selekci.
- Z dalších dotazníkových výsledků vyplývá, že pokud by se zvyšovala mzda ve veřejném sektoru, pak se zvýší počet nečestných uchazečů.

Michal Šoltés

HOPV0154

Data o vnitřní motivaci zaměstnanců

- Dvě hlavní proměnné
 - Při výběru práce je pro mě důležité: (i) dobrý příjem; (ii) jistá práce; (iii) pracovat s lidmi, která mám rád; (iv) dělat důležitou práci, která dává smysl
 - Jak moc vás následující popis vystihuje (na 5 stupňová LIKERT škále): Je pro mě důležité pomáhat ostatním, záleží mi jejich pocitu pohody.

Michal Šoltés

HOPV0154

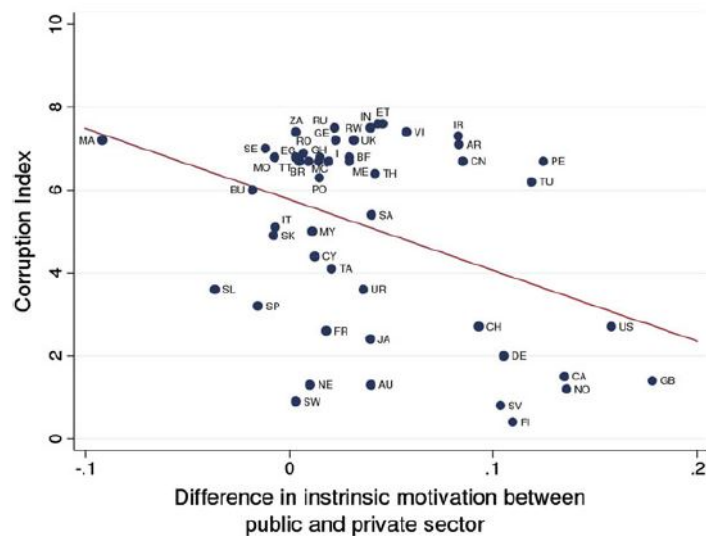
Výsledky I

- Trend viditelný napříč (téměř) všemi zeměmi
 - Ve veřejném sektoru je více žen než mužů.
 - Zaměstnanci ve veřejném sektoru jsou průměrně starší a v vyšším dosaženém vzděláním.
- Převládající, ale nikoliv univerzální trend
 - zaměstnanci ve veřejném sektoru mají vyšší vnitřní motivaci.

Michal Šoltés

HOPV0154

Michal Šoltés

HOPV0154

Vysvětlení rozdílu mezi zeměmi

- Lze vysvětlit rozdíl mezi zeměmi pomocí vnímané míry korupce?
 - Při vysoké míře korupce, nízká míra souladu vnitřní motivace a možného cíle veřejné instituce
 - Při vysoké míře korupce, větší motivace finančně motivovaných zaměstnanců pracovat ve veřejném sektoru
- Negativní vztah mezi vnímanou korupcí a rozdílem podílem vnitřně motivovaných zaměstnanců v veřejné a soukromém sektoru

Michal Šoltés

HOPV0154

Shrnutí výběr zaměstnanců do veřejného sektoru

- Zajímá nás, zda je výběr do veřejného sektoru na základě vnitřní motivace, pro-sociálního chování a nečestného chování pozitivní nebo negativní
- V Indii vidíme negativní selekci do veřejného sektoru
- v Dánsku vidíme pozitivní selekci do veřejného sektoru
- Výběr do veřejného sektoru se zdá být pozitivní ve vyspělých zemích, kde
 - nižší korupci
 - nižší premium z práce ve veřejném sektoru

Michal Šoltés

HOPV0154

Jak nastavit finanční motivace ve veřejném sektoru?

- Zatím tušíme
 - Kvůli omezení monitoringu a motivace, jsou vnitřní motivace, pro-sociální chování a čestnost ve veřejném sektoru důležité aspekty.
 - Vyšší finanční motivace může způsobit negativní selekci na tyto *soft* kvality.
 - Nižší finanční motivace naopak pravděpodobně způsobí negativní selekci na kvalitě. (econ 101)
- Jak nastavit finanční motivaci ve veřejném sektoru?

Michal Šoltés

HOPV0154

Komparativní statika

- Pro vyšší finanční motivaci π^H bude chtít ve veřejném sektoru pracovat víc lidí (pokud vše ostatní zůstane stejné)
- Vyšší motivace pracovat ve veřejném sektoru ω snižuje hranici finanční motivace π , od které už lidé preferují veřejný sektor
- Co se stane s podílem vnitřně motivovaných lidí, když zvýšíme finanční motivaci?
 - To záleží... na vztahu mezi kvalitou (ν) a vnitřní motivací (ω)

Michal Šoltés

HOPV0154

Jednoduchý model

- Potenciální zaměstnanci
 - přikládají hodnotu ω tomu pracovat ve veřejném sektoru
 - ve veřejném sektoru dostanou finanční motivaci π (plat, ale třeba i bonus z korupce)
 - v soukromém sektoru pak každý jinou mzdu ν
- Zaměstnanec bude preferovat veřejný sektor, pokud

$$\omega + \pi > \nu$$

- Kolik zaměstnanců bude chtít pracovat ve veřejném sektoru pro danou finanční motivaci π , záleží na jejich rezervační mzdě ν
- ν slouží jako měření kvality uchazeče

Michal Šoltés

HOPV0154

ν	ω	π^L	π^H	Pracovat při π^L	Pracovat při π^H
7	2	10	12	Ano	Ano
8	0	10	12	Ano	Ano
9	2	10	12	Ano	Ano
11	0	10	12	Ne	Ano
15	2	10	12	Ne	Ne

- Podíl motivovaných mezi těmi, kdo mají zájem klesl ze 66 % na 50 %. Zvýšení finanční motivace přilákalo více nemotivovaných.

Michal Šoltés

HOPV0154

ν	ω	π^L	π^H	Pracovat při π^L	Pracovat při π^H
7	0	10	12	Ano	Ano
8	0	10	12	Ano	Ano
9	2	10	12	Ano	Ano
11	2	10	12	Ano	Ano
15	2	10	12	Ne	Ne

- Podíl motivovaných mezi těmi, kdo mají zájem se vůbec nezměnil. Zvýšení finanční motivace nepřilákalo vůbec nikoho.

Michal Šoltés

HOPV0154

Strengthening State Capabilities: The Role of Financial Incentives in the Call to Public Service

- Dal Bo, Finan, Rossi (QJE, 2013)
- Experiment z Mexika: jakou roli hraje finanční motivace v přijímání zaměstnanců do veřejného sektoru
- Ve spolupráci s vládou nabízeli jiné mzdy na stejnou práci.
- V rámci výběrového řízení měřili
 - kvalitu (inteligenci, historii příjmů jako postavení na trhu práce, a další)
 - motivaci pro veřejný sektor (integrita, prosociální náklonost atd.)

Michal Šoltés

HOPV0154

- Pokud jsou kvalitní uchazeči i více motivovaní, tak zvýšit mzdu povede k lepšímu výběru.
- Pokud je vnitřní motivace rozdělena ve společnosti nezávisle na kvalitě, pak zvýšení mzdy může vytlačit vnitřně motivované zaměstnance. Místo nich budou více kvalitní, ale hůře vnitřně motivovaní zaměstnanci.
- Relativně jednoduché řešení je lepší výběrové řízení, pokud to není moc nákladné.

Michal Šoltés

HOPV0154

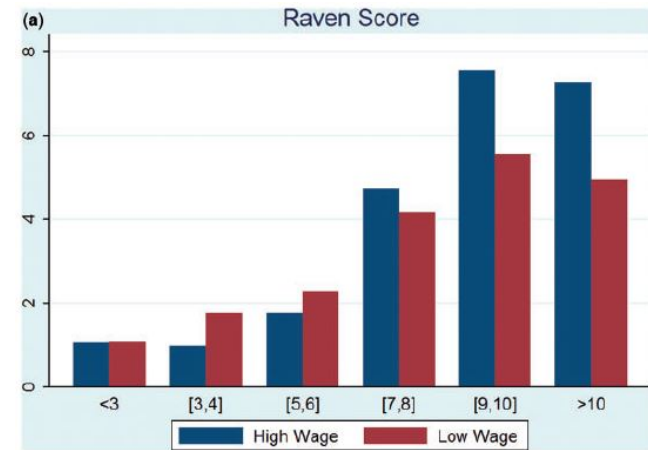
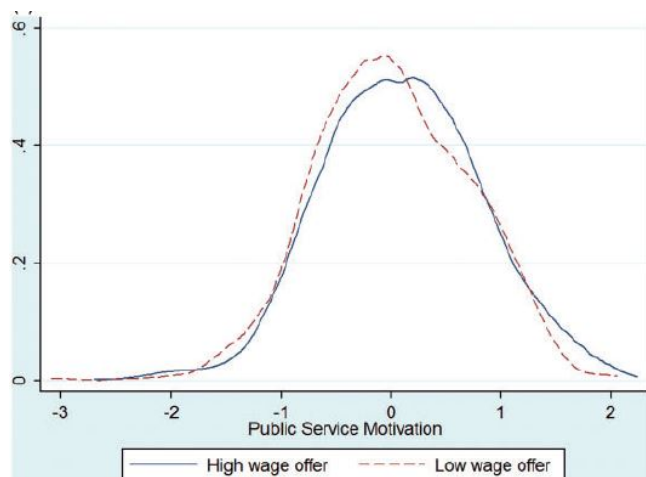
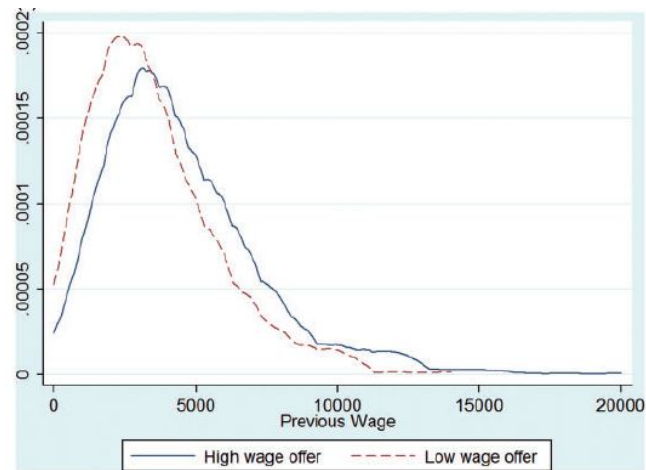
Výsledky

- Vyšší mzda nalákala lepší uchazeče o práci
 - vyšší předchozí mzda/plat
 - vyšší Raven skóre
 - ne horší public service motivation index
- Výsledky nenaznačují, že by zvýšení platu vedlo k trade-off kvalitnějšího zaměstnance, ale s horší motivací pro veřejný sektor
- Jde o lokální výsledek, i.e. jaká je externí validita?

Michal Šoltés

HOPV0154

Motivace a monitoring

- Jak se chovají zaměstnanci ve veřejném sektoru?
- Lze (kdy a jak) zaměstnance motivovat k lepšímu výkonu?
 - Čím je možné je motivovat?
 - Co znamená lepší výkon?
 - Multitasking problem
- Problém veřejného sektoru je asymetrie informací, můžeme ji obejít monitoringem?

Platová struktura

- Velmi rigidní platová struktura
 - Omezená diskrece vedoucího (často politika)
 - Plat podle seniority a platové třídy (pozice, akademický titul)
- Podobné schéma ve většině zemí světa

Michal Šoltés

HOPV0154

Multitasking problem a další problémy

- Mnoho zaměstnanců má za úkol několik činností
- Pokud motivujeme nebo monitorujeme jen jeden, hrozí, že se sníží kvalita ostatních
 - Policie - počet km na obhlídce, nebudou pokutovat špatně zaparkovaná auta, protože psaní pokuty je zdržuje od obhlídky
 - Učitel na ZŠ - má učit všechny předměty, ale hodnocen je jen podle toho zda jeho žáci udělají přijímačky z matematiky a češtiny, kolik času se bude chtít věnovat ostatním předmětům?
- Pro zlepšení pocenta úspěšných maturantů je nejlepší slabé studenty nechat propadnout v septimě...

Michal Šoltés

HOPV0154

Typ zaměstnanců ve veřejném sektoru

- Zaměstnanci ve veřejném sektoru reprezentují veřejný zájem a interagují s lidmi
- Je zájem lidí stejný jako zájem společnosti?
 - Pokud ano, pak vzniká menší prostor pro korupci (e.g. hasiči, učitelé)
 - Nemusíte mě uplácet abych vás něco naučil
 - Pokud ne, větší prostor pro korupci (e.g. výběr daní)

Michal Šoltés

HOPV0154

Tax Farming Redux: Experimental Evidence on Performance Pay for Tax Collectors

- Khan, Khwaja, and Olken (2015, QJE)
- Terenní experiment z Pákistánu, výběr majetkových daní
- Když budeme motivovat výběrčí daní podílem na vybraných daních (raději než platem), povede to k většímu inkasu?
 - Reálně to může vést i k nárůstu (objemu) úplatků a žádný či dokonce záporný efekt na inkaso daně

Michal Šoltés

HOPV0154

Experiment a data

- *revenue scheme*: Týmy o 3 lidech dostaly 30% z toho co vybraly nad historicky daný očekávaný výběr daní
- *revenue plus scheme*: revenue scheme + výsledek nezávislého dotazníku daňových plátců (z důvodu multitasking problem)
- *flexible bonus*: podobně jako soukromý sektor - manažer rozdělí bonus na základě několika faktorů (e.g. snaha)
- Kontrolní skupina
- Administrativní data o zaplacených daních
- Dotazník s 16,000 daňových plátců

Michal Šoltés

HOPV0154

Finders keepers: Forfeiture laws, policing incentives, and local budgets

- Baicker and Jacobson (2007, JPubE)
- V boji proti drogám v USA (1980s), byla zavedena opatření, která umožnila policii si nechat majetek zabavený v drogových případech.
- Jaké to mělo následky pro
 - financování policie?
 - chování policie vůči drogovým trestným činům (a kterým)?
 - chování policie vůči ostatním trestným činům?
- De jure a de facto (zachycuje i změnu financování policie) measures

Michal Šoltés

HOPV0154

Výsledky

- Průměrně za všechny treatmenty vzrostlo inkaso daní o 9,4 log points
- Pouze malý vliv na spokojenost daňových plátců
- Effect tažený několika plátcí, kteří mají nově ohodnocenou hodnotu nemovitosti
- Výsledky jsou konsistentní s koluzivním chováním
 - vysoký počet nových odhadů hodnoty majetku
 - hodnota nových odhadů v treated oblastech vyšší než v control oblastech
- Větší motivace vedla k nárustu daní aniž by došlo k viditelnému zhoršení ve spokojenosti

Michal Šoltés

HOPV0154

Výsledky

- Za každý zabavený dollar, dostala policie následující rok o 80 centů méně z rozpočtu, heterogenní přes různé counties
- Policie reaguje na de facto změny a ne na de jure
- Zvýšil se počet zatknutí v drogových případech
 - Především opiáty a kokain
- Klesl počet řešených případů krádeží a vloupání

Michal Šoltés

HOPV0154

Table 5
Effects of incentives on anti-drug policing

	Drug arrest rates (per 100,000 residents)														
	Total	Sales			Possession			Marijuana			Opiates/cocaine				
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)
Statutory share of proceeds agencies can keep	82** (41)		-333* (174)	28 (22)		-129 (84)	53** (23)		-206* (106)	8 (13)	25 (33)	68** (37)		-301** (150)	
De facto share agencies keep		1592** (651)	6031** (2592)		558* (329)	2269* (1227)		1019*** (371)	3764** (1545)	81 (170)	-256 (417)	1350** (592)	5355** (2243)		
Observations	14,537	14,537	14,537	14,537	14,537	14,537	14,537	14,537	14,537	14,537	14,537	14,537	14,537	14,537	14,537
R-squared	0.73	0.73	0.73	0.72	0.72	0.72	0.71	0.71	0.71	0.63	0.63	0.63	0.75	0.75	0.75

Notes: The sample consists of counties in Metropolitan Statistical Areas in the 48 contiguous states for the years 1977–2001. The dependent variable is a county's arrests of the indicated type (total drug, drug sales, drug possession, all marijuana offenses, all opiate and cocaine offenses) per 100,000 residents. The independent variables of interest are the statutory sharing rate (the share of forfeited assets that a seizing agency can keep based on state law, reported in Appendix Table 1 (available upon request)) and the de facto share rate (created based on county-specific offsets of police seizures, described in the text). All regressions also include county and year fixed effects, and linear, state-specific time trends. All regressions are weighted by population. Standard errors are clustered by state and given in parentheses. *Significant at the 10% level; **significant at the 5% level.

Michal Šoltés

HOPV0154

Teacher Performance Pay: Experimental Evidence from India

- Muralidharan a Sundararaman (JPE, 2011)
- Experiment ve vesnických školách v Indii
- Může premie učitelů založená na výsledku studentů zlepšit výsledky studentů?
- Jaké, pokud nějaké, negativní důsledky to může mít?

Michal Šoltés

HOPV0154

Table 6
Effects of incentives on composition of arrests

	Fraction of all arrests in category														
	Marijuana			Opiates/cocaine			Liquor and DUI			Robbery, larceny, and burglary			Miscellaneous other		
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)
Statutory share of proceeds agencies can keep	-0.002 (0.002)		0.002 (0.006)	0.006 (0.004)		-0.033* (0.017)	-0.001 (0.013)		0.022 (0.043)	-0.011* (0.006)		0.002 (0.021)	0.011 (0.009)		0.040** (0.019)
De facto share agencies keep		-0.038 (0.023)	-0.063 (0.081)		0.1198* (0.065)	0.560** (0.244)		-0.045 (0.153)	-0.337 (0.510)		-0.168* (0.088)	-0.198 (0.311)		0.110 (0.114)	-0.420** (0.221)
Observations	14,533	14,533	14,533	14,533	14,533	14,533	14,533	14,533	14,533	14,533	14,533	14,533	14,533	14,533	14,533
R-squared	0.60	0.60	0.60	0.80	0.80	0.80	0.79	0.79	0.79	0.75	0.75	0.75	0.74	0.74	0.74

Notes: The sample consists of counties in Metropolitan Statistical Areas in the 48 contiguous states for the years 1977–2001. The dependent variable is a county's fraction of total arrests of the indicated type (total drug, murder and manslaughter, liquor and DUI offenses, robbery, larceny and burglary, and a "miscellaneous other" category). "Miscellaneous other" includes arrests for gambling, loitering, vagrancy, bookmaking, embezzling, runaways, rape, forgery, motor vehicle theft, sex offenses, weapons charges, and arson. The independent variables of interest are the statutory sharing rate (the share of forfeited assets that a seizing agency can keep based on state law, reported in Appendix Table 1 (available upon request)) and the de facto share rate (created based on county-specific offsets of police seizures, described in the text). All regressions also include county and year fixed effects, and linear, state-specific time trends. All regressions are weighted by population. Standard errors are clustered by state and given in parentheses. *Significant at the 10% level; **significant at the 5% level.

Michal Šoltés

HOPV0154

Data a Design

- 2 různé motivační programy a 1 kontrolní skupina
 - na úrovni školy (Group bonus)
 - na úrovni učitele (Individual Bonus)
- Každá skupina po 100 školách
- bonus = 500 Rupii x (% nárůst v průměrném výsledky testu - 5 %)
- Nezávislé přezkoušení

Michal Šoltés

HOPV0154

Výsledky

- Studenti v motivovaných školách měli lepší výsledky (v matice a v jayku)
- Žádné negativní následky
 - Studenti v motivovaných školách měli lepší výsledky i v science a social science (pro které nebyli motivováni)
 - Žádný rozdíl ve ztrátě studentů (attrition)
- Největší efekt mezi těmi nejlepšími studenty

Michal Šoltés

HOPV0154

Pozitivní vliv

- Glewwe, Ilias a Kremer (2010, AEJ:EP)
 - Experiment z Keni
 - Žádný efekt na nemotivovaných předmětech
 - vzrostla příprava na testy
- Levy (2002, JPE) a Levy (2009, AER)
 - quazi-experiment z Izraele
 - zlepšení díky after-school teaching, vyšší vstřícnost potřebám studentů
 - opět zvýšení snahy pedagogů

Michal Šoltés

HOPV0154

Mechanismus

- Pokud chceme nastavit správnou policy, tak je užitečné pochopit *jak* se to stalo?
- Z dotazníkového šetření vyplývá, že učitelé na motivovaných školách
 - zadávali víc domácích úkolů i víc úkolů během hodiny
 - nabídli víc hodin nad rámec normálních hodin
 - poskytli cvičné testy
 - věnovali speciální péči slabším studentům
- Všechny kroky lze hodnotit jako zvýšení snahy (sami sobě přidělali práci)

Michal Šoltés

HOPV0154

Žádné efekty

- Některé studie reportují nulové efekty
 - Goodman a Turner (2010)
 - Springer et al. (2010)

Michal Šoltés

HOPV0154

Externí validita studií o učitelích

- Řada studií, které se liší v konkrétním treatmentu a prostředí
- Převládající názor je, že finanční motivací spojenou s performance studentů
- Na detailech motivace záleží
- Jsou efekty dlouhotrvající?
 - Snaha připravit studenty na jeden test vs. naučit je víc

Michal Šoltés

HOPV0154

Shrnutí

- Soulad nebo rozpor v motivacích
 - učitel
 - výběr daní, veřejné zakázky
- Multitasking problem
 - Učení
 - Když naučíte děti lépe číst, budou mít lepší výsledky i v jiných předmětech?
 - Měříme výkon studentů
 - Policie
 - Když se soustředíte jen na jeden trestný čin, zmírníme ostatní trestné činy (možná dokonce naopak)?
 - Měříme aktivitu - ideálně bychom chtěli měřit rozsah trestné činnosti

Michal Šoltés

HOPV0154

Nefinanční motivace

- Jistě možná i ve veřejném sektoru; často ale jen dočasná, a velmi specifická
 - povýšení, ale nelze dostat povýšení každý rok
 - alokace na lepší místo (policie na lepší část města)

Michal Šoltés

HOPV0154

Shrnutí II

- Co by měl být předmět motivace
 - Co je cíl veřejného sektoru (lepší výsledky v jednom testu, nebo lépe vzdělání studentů)
 - Je bonus navázán na činnost nebo výsledek?
 - km obchůzek nebo úroveň kriminality
 - Počet slidů na přednáškách nebo znalost studentů na konci kurzu
 - Počet odpracovaných hodin nebo tržba
- Riziko vytlačení prosocial motives (darování krve atd.)
- Detaily motivačního schématu jsou nesmírně důležité

Michal Šoltés

HOPV0154

Monitoring

- Asymetrie informací je jeden z těch hlavních problémů ve veřejném sketoru, tak proč nezvýšit úroveň monitoring
- Kdo sbírá informace?
 - Má motivaci na základě informací jednat, nebo je mu to jedno?
- Na hraně otázek spojených s politickou ekonomikou (nejen zaměstnanci veřejného sektoru)
 - Politiky kontrolují voliči

Michal Šoltés

HOPV0154

Velká města

#	ZADAVATEL	VYJÁDRĚNÍ ZADAVATELE	zIndex
1.	Město Tábor		79%
2.	Statutární město Ostrava		78%
	Statutární město Frýdek-Místek		78%
	Statutární město Děčín		78%
5.	Město Kolín		76%
6.	Statutární město Most		74%
	Město Šumperk		74%
	Statutární město Prostějov		74%
9.	Město Cheb		73%
	Statutární město České Budějovice		73%
	Statutární město Karviná		73%

Michal Šoltés

HOPV0154

zIndex.cz

- zIndex.cz monitoruje a hodnotí zadavatele veřejných zakázek
 - Hodnocení je složité a může záležet na vybraných faktorech hodnocení
- Hodnotí jak zadavatele volenné (města, obce, kraje) tak nevolenné (ČNB, ND, správy Národních parků atd.)
- Žel v ČR nemáme dobrou evidence dopadů tohoto monitoringu na praxi zadávání veřejných zakázek (k veřejným zakázkám obecně se dostaneme později)

Michal Šoltés

HOPV0154

Malá města

#	ZADAVATEL	VYJÁDRĚNÍ ZADAVATELE	zIndex
1.	Město Žďár nad Sázavou		84%
2.	Statutární město Chomutov		81%
3.	Město Příbram		80%
4.	Město Benešov		79%
	Město Třebíč		79%
	Město Hodonín		79%
7.	Město Litvínov		78%
8.	Město Orlová		77%
	Město Nový Bor		77%
	Město Chlumec nad Cidlinou		77%
	Městská část Praha 14		77%
	Město Trutnov		77%
	Město Šlapanice		77%

Michal Šoltés

HOPV0154

Státní správa

#	ZADAVATEL	VYJÁDRĚNÍ ZADAVATELE	zIndex
1.	Státní pozemkový úřad		86%
2.	Český úřad zeměměřický a katastrální		83%
	Úřad vlády České republiky	📢	83%
	Národní Divadlo		83%
5.	Správa Národního parku Šumava		82%
6.	Ministerstvo životního prostředí		81%
7.	Úřad práce České republiky		78%
8.	Národní zemědělské muzeum, s.p.o.		77%
	Český statistický úřad		77%
10.	Český rozhlas		76%
	Ministerstvo průmyslu a obchodu		76%
	Česká Národní Banka		76%
	Ministerstvo zemědělství		76%

Michal Šoltés

HOPV0154

Is Corruption Good For Your Health?

- Lichand, Lopes a Medeiros (jmp, 2016)

Michal Šoltés

HOPV0154

Exposing Corrupt Politicians: The Effects of Brazil's Publicly Released Audits on Electoral Outcomes

- Ferraz a Finan (2008, QJE)
-

Michal Šoltés

HOPV0154

Active and Passive Waste in Government Spending: Evidence from a Policy Experiment

- Bandiera, Prat a Valletti (2009, AER)

Michal Šoltés

HOPV0154

Shrnutí monitoring

- Informace mohou pomoci, ale záleží pro koho jsou
- snížení asymetrie informací (což je jeden z těch hlavních problémů)
- řešení: zapojit lidi do toho aby je to zajímalo :) (snížit transakční náklady na monitoring - egovernment)

Michal Šoltés

HOPV0154

Veřejné zakázky

- Navazujeme na problémy veřejné správy v konkrétním problému veřejných zakázek
- Zůstávají podobné problémy a stejné otázky
 - Asymetrie informací mezi zadavatelem a veřejností
 - Nesoulad zájmů veřejného sektoru (nízká cena) a interagujícího občana/firmy (vysoká cena)
 - Prostor pro korupci
 - Jak nastavit pravidla pro veřejné zakázky? (motivaci, monitoring)

Michal Šoltés

HOPV0154

Zaměstnanci v trestněprávním procesu

- Jak motivovat soudce a státní zástupce k tomu aby dělali svoji práci dobře a co to vůbec znamená?
- To vůbec nevím...
- Posner (1993) nabízí nějakou odpověď, ale nevím jestli uspokojivou :)

Michal Šoltés

HOPV0154

Objem trhu veřejných zakázek

-

Michal Šoltés

HOPV0154

Frame Title

- <https://voxeu.org/article/corruption-public-procurement?fbclid=IwAR2cTW4gPBQTjhgyY2v2cTfI4XBaZkB8ssuUhlAPDEG4nUaH-CpTnPnidvSQ>

Michal Šoltés

HOPV0154

Politická ekonomie

Michal Šoltés

HOPV0154

Alespoň základy aukce

Michal Šoltés

HOPV0154

Politická ekonomie

Michal Šoltés

HOPV0154

Korupce a politický systém

Dobře dokumentovaný důsledek nesouladu mezi zájmy voliče a politika je vznik korupce (dobývání renty)

- 1 Jaké prvky volebního systému zvyšují zodpovědnost politiků směrem k voličům (accountability)?
 - volba politika nebo politické strany
 - velikost volebního obvodu
- 2 Jak zvýšená zodpovědnost ovlivňuje dobývání renty?

Michal Šoltés

HOPV0154

(Znovu)zvolení politiků

Ekonomové často považují za jeden z cílů politiků jejich (znovu)zvolení.

Jak se chová politik, který chce být zvolený?

Poskytuje veřejné politiky (statky, služby, daňový řád) cíleně svým voličům.

Kdo je ale cílový volič a jak se mění s volebním systémem?

- většinový systém (e.g., Senát)
- poměrný systém (e.g., Poslanecká sněmovna)

Michal Šoltés

HOPV0154

Persson, Tabellini and Trebbi (2003, JEEA)

Jistě i další faktory ovlivňují korupci (vnímání korupce).

Data ale naznačují, že země, které

- mají menší volební obvody, mají vyšší míru korupce.
- volí politiky, mají méně korupce než země, kde volí politické strany.

Michal Šoltés

HOPV0154

- 1 Lizzeri & Persico (2001, AER)
 - Veřejný statek, kterým lze špatně cílit na voliče (e.g., vzdělání) může být jednoduše podfinancovaný
- 2 Milesi-Ferretti et al. (2002, QJE)
 - Je nutné rozlišovat
 - 1 veřejné statky, které lze cílit geograficky (e.g., plavecký bazén, sportoviště)
 - 2 a tranfery (a další plošné výdaje), které lze cílit na sociální skupiny

Důležitý závěr

- Politici mohou investovat do veřejných statků a transferů ne podle důležitosti, ale podle jejich snahy být znovuzvoleni
- Jiný politický systém vede k jinak cíleným fiskálním výdajům
 - Geograficky cílené veřejné statky jsou spojené především s většinovým volebním systémem

Michal Šoltés

HOPV0154

Záleží i na politicích

Zatím jsme se bavili pouze o systému a pravidlech politiky (velikost obvodů, volební systém), ale ne o politicích. Záleží na tom, koho si zvolíme?

Chattopadhyay & Duflo (2004, Econometrica)

- v jedné třetině obcí v Indii mohly být *starostkou* pouze ženy
 - Jak to změnilo poskytování veřejných statků?
 - Začaly ženy více investovat to statků podle preferencí žen?
- Poskytování veřejného statku se změnilo. Nově vyšší výdaje na pitnou vodu než vzdělání.

Jaké si tedy volíme politiky?

Michal Šoltés

HOPV0154

Dal Bó et al. (2017, QJE)

Michal Šoltés

HOPV0154

České komunální volby

Jurajda & Münich (2014) ukazují, že

- voliči i politické strany mají silné preference pro kandidáty s akademickými tituly
- voliči silně preferují doktory a právníky
- pořadí strany na kandidátce ovlivňuje pravděpodobnost zisku hlasu

Michal Šoltés

HOPV0154

Význam politické ekonomie pro normativní ekonomy

- What is feasible, given the political establishment?

Michal Šoltés

HOPV0154